

GLANZENDE GASTMIER *FORMICOXENUS NITIDULUS* (NYLANDER, 1866)

Tekst – A.J. van Loon (EIS-Nederland)

Herkenning

De Midden-, West- en Noord-Europese mieren (werksters en koninginnen) zijn het beste te determineren met Seifert (1996 2007). Een bruikbare Nederlandstalige tabel is die van Schoeters & Vankerkhoven (2002).

Formicoxenus nitidulus is een klein, slank, bruinachtig en opvallend glanzend miertje. De werksters zijn ongeveer 2,5 mm lang. Aan de onderkant van de tweede steelknoop bevindt zich een kenmerkende, omlaaggerichte doorn. De werksters bewegen zich in, op en buiten het nest tussen de veel grotere bosmierwerksters in.

Te verwisselen met

Formicoxenus nitidulus is met geen enkele andere mierensoort te verwarren.

Levenswijze

Formicoxenus nitidulus vormt eigen nestjes binnen de nesten van voornamelijk rode bosmieren. Daarnaast zijn ze ook aangetroffen in nesten van *Formica*-soorten van het subgenus *Coptoformica*. De werksters lopen tussen de bosmierwerksters over de mierenstraten. Ze kunnen zelf foerageren maar betrekken ook veel vloeibaar voedsel door bedelcontact met de bosmierwerksters, waarna de vloeistof via de monddelen wordt overgedragen. Agressieve reacties van de bosmierwerksters worden waarschijnlijk geremd door feromonen.

Er kunnen meerdere *Formicoxenus*-nestjes in een *Formica*-nest aanwezig zijn. De mannetjes zijn ongevleugeld en de paring vindt dus in de nesten plaats, waarna de bevruchte koninginnen wegvliegen of weglopen en op zoek gaan naar een ander bosmierennest.

Biotoop & ecologie

Hetzelfde als vermeld bij de rode bosmieren hierboven.

Inventarisatie

Formicoxenus nitidulus is te vinden door bosmierkoepels en mierenstraten nauwkeurig te observeren, mits de oppervlaktetemperatuur van het nest niet lager is dan ca. 14° C en niet hoger dan 36° C (ze blijven dan binnen in de nestkoepel; Seifert 2007). Een snellere manier is om een deel van de nestkoepel op te scheppen en met een grove strooiselzeef boven een witte bak of laken uit te zeven. De werksters vallen door de zeef in de witte bak en zijn dan makkelijk te zien (Boer et al. 1995). Nadeel van deze methode is dat een stukje van het nest kapot wordt gemaakt. De schade wordt echter meestal weer snel hersteld door de bosmieren. Deze technieken kunnen van voorjaar tot najaar gebruikt worden.

Verspreiding in Europa

Formicoxenus nitidulus komt in vrijwel alle Europese landen voor, noordelijk tot ca. 70° NB oostelijk tot in Oost-Azië (Van Loon 2004, Seifert 2007, www.faunaeur.org). De soort wordt nergens bedreigd. De plaatsing op de lijst van bedreigde soorten van de IUCN vond plaats omdat de soort afhankelijk is van het wel en wee van de gastheersoorten, de rode bosmieren.

Verspreiding in Nederland

Formicoxenus nitidulus komt overal op de zandgronden voor (Van Loon 2004). De verspreiding overlapt vanzelfsprekend met die van bosmieren (en de andere *Formica*-soorten waarbij hij is gevonden (zie ook kaartje in Mabelis 2007).

Trend

De soort is stabiel en vertoont geen duidelijke toe- of afname op uurhokken-niveau (Van Loon & Mabelis 1996, Reemer 2004).

Verspreiding van de glanzende gastmier voor (cirkel) en vanaf 1980.

Bedreigingen

Het lot van *F. nitidulus* is volledig afhankelijk van dat van zijn gastheersoorten. Hoewel bosmieren landelijk niet bedreigd worden, zijn ze gevoelig voor versnippering van leefgebieden (vooral *Formica polyctena*) en verzuring en vermisting (door dit laatste neemt het vegetatiedek en de beschaduwing toe, hetgeen ongunstig is voor mieren nesten). Lokaal kunnen dit soort effecten zeker een rol spelen. Daarnaast zijn er soms lokale effecten van het illegaal roven van mierenpoppen als voer voor voliërevogels en vissen (Mabelis 2004).

Beheer

Om *F. nitidulus* te beschermen, moet het beheer gericht zijn op de bescherming van de biotopen van de bosmieren, zodat daarvan voldoende dichte populaties voorhanden blijven (cf. Mabelis 2007). Zie hierboven bij de drie bosmiersoorten.

Kansen

Zie hierboven bij de drie bosmiersoorten.

Literatuur

- Boer, P., P. Boting, P. Dijkstra & H. Vallenduik 1995. *Formicoxenus nitidulus* in Nederland als gast in *Formica*-nesten (Hymenoptera: Formicidae, Myrmicinae). Entomologische Berichten (Amsterdam) 55: 1-3.
- Loon, A.J. van 2004. Mieren – Formicidae. In: M. Reemer, A.J. van Loon & T.M.J. Peeters (redactie), De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata), Nederlandse Fauna 6, Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden, pp. 227-263.
- Loon, A.J. van & Mabelis, A.A. 1996. Flora en Fauna 2030 – Fase III. Deelrapport Mieren. Mededelingen EIS-Nederland, Leiden, no 83 & De Vlinderstichting, Wageningen.
- Mabelis, A.A. 2004. Wespen, mieren en natuurbeheer. In: M. Reemer, A.J. van Loon & T.M.J. Peeters (redactie), De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata), Nederlandse Fauna 6, Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden, pp. 139-146.
- Mabelis, A.A. 2007. Do ants need protecting? Entomologische Berichten (Amsterdam) 67: 145-149.
- Reemer, M. 2004. Veranderingen in de wespen- en mierenfauna. In: M. Reemer, A.J. van Loon & T.M.J. Peeters (redactie), De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata), Nederlandse Fauna 6, Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden, pp. 133-138.

-
- Schoeters, E. & F. Vankerkhoven 2002. Onze mieren 2: geactualiseerde determinatietabel voor België. Educatie Limburgs Landschap vzw Heusden-Zolder, België.
- Seifert, B. 1996. Ameisen – beobachten, bestimmen. Naturbuch Verlag, Augsburg.
- Seifert, B. 2007. Die Ameisen Mittel- und Nordeuropas. Lutra Verlags- und Betriebsgesellschaft, Görlitz.